

ФОРМУВАННЯ В МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ ЗНАНЬ, УМІНЬ ТА НАВИЧОК РОБОТИ З ОРДЕРАМИ ПІД ЧАС ТОРГІВЛІ НА ВАЛЮТНОМУ РИНКУ НА ОСНОВІ ПРОГРАМНОГО ПРОДУКТУ MetaTrader 4

У статті розкрито методичні засади формування в майбутніх економістів знань, умінь та навичок роботи з ордерами під час торгівлі на валютному ринку на основі програмного продукту MetaTrader 4. Приділено увагу методиці розкриття сутності, класифікації, особливостей та значення кожного з видів ордерів.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутні економісти, програмний продукт MetaTrader 4, валютний ринок, ордер.

Розвиток комп'ютерних технологій створює нові умови здійснення професійної діяльності майбутніми економістами на валютному ринку. Сьогодні на валютному ринку економісти працюють на основі новітніх комп'ютерних технологій, що висуває нові вимоги до їх професійної підготовки у вищих навчальних закладах.

Вченими (С.В. Симонович [3], Н.В. Макарова [4], та ін.) досліджено сутність понять "комп'ютер", "інформація", "інформаційна технологія". Значну увагу в науково-педагогічній літературі приділено теоретичним та практичним аспектам професійної підготовки майбутніх фахівців (М.Т. Левочко [7], Н.Г. Грама [1], З.Н. Курлянд, Р.І. Хмелюк, А.В. Семенова, І.О. Бартенева, І.М. Богданова [6]), зокрема на основі комп'ютерних технологій (Р.С. Гуревич [2], Г.О. Козлакова [5]). Проте, проблема професійної підготовки майбутніх економістів до роботи на валютному ринку на основі комп'ютерних технологій залишається недостатньо дослідженою.

Виходячи з актуальності зазначеної педагогічної проблеми та недостатнього висвітлення її в науково-педагогічній літературі метою даної статті ставимо розкриття методичних засад формування в майбутніх економістів знань, умінь та навичок роботи з ордерами під час торгівлі на валютному ринку на основі програмного продукту MetaTrader 4.

У процесі професійної підготовки до роботи на валютному ринку майбутні економісти повинні засвоїти, що клієнтський термінал MetaTrader 4 дозволяє готувати й видавати накази брокеру на виконання торгових операцій. Крім того, термінал дозволяє контролювати і керувати станом відкритих позицій. Для даних цілей використовується кілька видів торгових ордерів. Студенти повинні запам'ятати, що ордером називається розпорядження чи наказ клієнта брокерської компанії провести будь-яку торгову операцію. У терміналі використовуються наступні ордери: ринковий, відкладений, Стоп Лосс і Тейк Профіт.

Далі студентам слід розкрити значення кожного з наведених ордерів та звернути увагу майбутніх економістів на їх особливості. Вони повинні засвоїти, що ринковий ордер – це розпорядження брокерської компанії купити чи продати фінансовий інструмент за поточною ціною. Виконання даного ордеру призводить до відкриття торгової позиції. Покупка відбувається за ціною Ask (ціна попиту), а продаж – по Bid (ціна пропозиції). До ринкового ордеру можна прикріпити ордери Стоп Лосс і Тейк Профіт. Режим виконання ринкових ордерів залежить від фінансового інструмента.

Відкладений ордер – це розпорядження брокерської компанії купити чи продати фінансовий інструмент у майбутньому за заданою ціною. Даний ордер використовується для відкриття торгової позиції за умови рівності (відповідності) майбутніх котировань раніше встановленому рівню. Студенти повинні засвоїти, що існує чотири типи відкладених ордерів.

1) Buy Limit – купити при рівності майбутньої ціни "Ask" установленому значенню. При цьому поточний рівень цін більше значення встановленого ордеру. Слід звернути увагу майбутніх економістів на те, що, як правило, ордеру цього типу виставляються в розрахунок на те, що ціна інструмента, опустившись до визначеного рівня, почне рости.

2) Buy Stop – купити при рівності майбутньої ціни "Ask" установленому значенню. При цьому поточний рівень цін менше значення встановленого ордеру. Студенти повинні запам'ятати, що, як правило, ордеру цього типу виставляються в розрахунок на те, що ціна інструмента переборе певний рівень і продовжить свій ріст.

3) Sell Limit – продати при рівності майбутньої ціни "Bid" установленому значенню. При цьому поточний рівень цін менше значення встановленого ордеру. Майбутні економісти повинні запам'ятати, що, як правило, ордеру цього типу виставляються в розрахунок на те, що ціна інструмента, піднявшись до визначеного рівня, почне знижуватися.

4) Sell Stop – продати при рівності майбутньої ціни "Bid" установленому значенню. При цьому поточний рівень цін більше значення встановленого ордеру. Слід звернути увагу студентів, що, як правило, ордеру цього типу виставляються в розрахунок на те, що ціна інструмента досягне визначеного рівня і продовжить знижуватися.

Також, майбутні економісти повинні запам'ятати, що до відкладеного ордеру можна прикріпити ордери Стоп Лосс і Тейк Профіт. Після спрацювання відкладеного ордеру його Стоп Лосс і Тейк Профіт автоматично прикріплюються до відкритої позиції.

Наступним ордером, з яким треба ознайомити майбутніх економістів, є Стоп Лосс. Даний ордер призначений для мінімізації втрат у тому випадку, якщо ціна фінансового інструмента почне рухатися в збитковому напрямку. Якщо ціна інструмента досягне цього рівня, позиція закриється автоматично. Такий ордер завжди зв'язаний з відкритою позицією або з відкладеним ордером. Він установлюється тільки разом з ринковим чи відкладеним ордерами. При перевірці даного ордеру для довгих позицій використовується Bid-ціна, а при перевірці коротких позицій – Ask-ціна. Для автоматизації переміщення ордеру Стоп Лосс слідом за ціною майбутні економісти можуть використовувати Трейлінг Стоп.

Наступний ордер, з яким необхідно ознайомити студентів, є Тейк Профіт. Майбутні економісти повинні засвоїти, що Тейк Профіт призначений для одержання прибутку при досягненні ціною фінансового інструмента прогнозованого рівня. Виконання даного ордеру приводить до закриття позиції. Він завжди зв'язаний з відкритою позицією або з відкладеним ордером. Він теж установлюється тільки разом з ринковим чи відкладеним ордерами. При перевірці даного ордеру для довгих позицій використовується Bid-ціна, а при перевірці коротких позицій – Ask-ціна.

Особливу увагу майбутніх економістів слід звернути на наступне:

- 1) ціна виконання для всіх торгових операцій визначається брокером;
- 2) Стоп Лосс і Тейк Профіт виконуються тільки для відкритої позиції і не виконуються для відкладених ордерів;
- 3) історичні графіки в терміналі будуються тільки по Bid-цінам. При цьому частина відображуваних на графіках ордерів будуються по Ask-цінам. Щоб уключити відображення Ask-ціни останнього бара, студентам слід виставити прапорець "Показувати лінію Ask" у налаштуваннях терміналу.

Також, студенти повинні засвоїти, що Стоп Лосс призначений для мінімізації втрат у тому випадку, якщо ціна фінансового інструмента почне рухатися в збитковому напрямку. Коли ж відкрита позиція стає прибутковою, студенти можуть переміщувати Стоп Лосс вручну на беззбитковий рівень. Для автоматизації цього процесу використовується Трейлінг Стоп (Trailing Stop). Даний інструмент особливо корисний для майбутніх економістів під час сильного односпрямованого руху ціни, а також у тих випадках, коли немає можливості уважно стежити за зміною стану ринків. Трейлінг Стоп завжди пов'язаний з відкритою позицією і виконується в клієнтському терміналі, а не на сервері, як Стоп Лосс. Для установки трейлінг стопу студентам необхідно у вікні "Термінал" виконати одноійменну команду контекстного меню відкритої позиції. Потім у списку, що відкрився (рис. 1), вибрати бажану величину відстані між рівнем ордеру Стоп Лосс і поточною ціною.

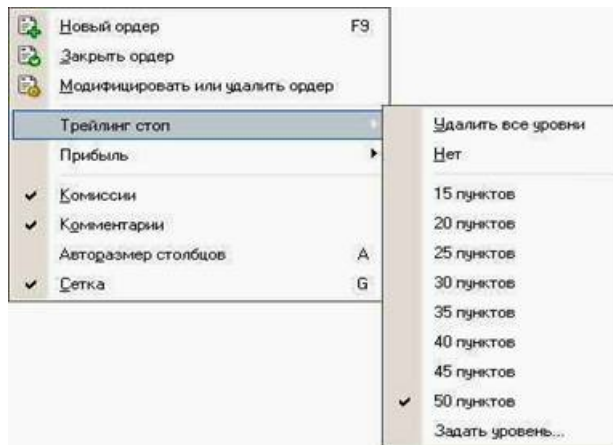

Рис. 1. Список величин відстані між рівнем ордеру Стоп Лосс і поточною ціною

Для кожної відкритої позиції студенти можуть установити тільки один трейлінг стоп. Вони повинні засвоїти, що після виконання зазначених дій із приходом нових котировань термінал перевіряє, прибуткова відкрита позиція чи ні. Як тільки прибуток у пунктах стає рівним або більшим зазначеного рівня, автоматично дається команда на установку ордеру Стоп Лосс. Рівень ордеру встановлюється на зазначеній відстані від поточної ціни. Далі, якщо ціна рухається зі збільшенням прибутковості позиції, трейлінг стоп автоматично пересувається Стоп Лосс за ціною. Якщо прибутковість позиції зменшується, модифікації ордеру не відбувається. Таким чином, автоматично фіксується прибуток торгової позиції. При кожній автоматичній модифікації ордеру Стоп Лосс створюється запис у системному журналі.

Також, майбутні економісти повинні запам'ятати, що відключити трейлінг стоп вони можуть, виставивши параметр "Ні" у меню управління. А при виконанні команди "Видалити всі рівні" відключуються трейлінг стопи усіх відкритих позицій і відкладених ордерів. Особливу увагу студентів слід звернути на те, що Трейлінг Стоп працює на клієнтському терміналі, а не на сервері (як Стоп Лосс чи Тейк Профіт). Отже, при виключенню терміналі, на відміну від зазначених ордерів, Трейлінг Стоп не буде працювати. При виключенню терміналі може спрацювати тільки Стоп Лосс, виставлений трейлінг стопом.

Після цього майбутніх економістів слід ознайомити з типами виконання ордерів. Вони повинні засвоїти, що в клієнтському терміналі реалізовані три режими виконання ордерів.

1. **Негайне виконання.** У даному режимі, виконання ринкового ордеру здійснюється за ціною, запропонованою брокеру. При відправленні запиту на виконання, термінал автоматично підставляє в ордер поточні ціни. У випадку, якщо брокер приймає ціни, ордер буде виконаний. Якщо брокер не приймає запитану ціну, то відбувається так зване "Перекоотирування" (Requote), тобто брокер повертає ціни, по яких може бути виконаний даний ордер.

2. **Виконання на запит.** У даному режимі, виконання ринкового ордеру здійснюється за ціною, попередньо отриманою від брокера. Перед відправленням ринкового ордеру в брокера запитуються ціни його виконання. Після їхнього одержання, виконання ордеру за даною ціною студенти можуть або підтвердити, або відхилити.

3. **Виконання по ринку.** Слід звернути увагу на те, що в даному режимі виконання ринкового ордеру, рішення про ціну виконання приймає брокер без додаткового узгодження з трейдером. Відправлення ринкового ордеру в такому режимі передбачає дострокову згоду з ціною, по якій він буде виконаний.

Також, особливу увагу слід звернути на те, що вибір режиму виконання для кожного фінансового інструмента здійснюється брокерською компанією.

Після ознайомлення з типами ордерів та типами їх виконання рекомендується перейти до вивчення особливостей їх установки. Для установки відкладених ордерів необхідно відкрити вікно "Ордер" (рис. 2). Ще можна зробити командою меню "Сервіс - Новий ордер", кнопкою панелі інструментів "Стандартна", клавішею F9, командою "Новий ордер" контекстних меню вікон "Огляд ринку" і "Термінал - Торговля", а також подвійним щикликом на найменування фінансового інструмента у вікні "Огляд ринку". У полі "Тип" цього вікна студенти повинні вибрати "Відкладений ордер".

Після цього майбутнім економістам треба вибрати фінансовий інструмент (символ), вказати обсяг, а також задати значення ордерів Стоп Лосс і Тейк Профіт. Якщо необхідно, можна також записати коментар в однойменному полі. У полях "Відкладений ордер" студентам треба зробити наступне.

1. Тип – вибрати тип відкладеного ордеру: Buy Limit, Buy Stop, Sell Limit чи Sell Stop.
2. За ціною – установити рівень ціни, по досягненні якого повинен спрацювати ордер.
3. Завершення – задати термін дії ордеру. Якщо до цього часу ордер не спрацює, він буде вилучений автоматично.

Особливу увагу слід звернути на те, що термін дії ордеру повинен бути не менш ніж 10 хвилин. Також, майбутнім економістам слід пояснити, що кнопка "Установити ордер" відправляє ордер на виконання, що відбувається в два етапи. Після видачі ордеру брокерська компанія робить його установку. При цьому у вкладці "Термінал - Торговля" з'явиться рядок з номером і станом відкладеного ордеру. На графіку, якщо включена опція "Показувати торгові рівні", з'являться оцінки рівнів виставленого відкладеного ордеру (включаючи рівні Стоп Лосс і Тейк Профіт). На другому етапі, якщо ціни будуть відповідати умови ордеру, відбувається його видалення і відкриття замість нього торгової позиції. При цьому тикет відкритої позиції буде збігатися з тикетом відкладеного ордеру. Ці зміни відбиваються у вікні "Термінал - Торговля". Також, слід звернути увагу на те, що ордеру Стоп Лосс чи Тейк Профіт спрацьовують тільки на відкритих позиціях і не працюють на відкладених ордерах.

Після цього слід ознайомитися з порядком зміни відкладених ордерів. У процесі ознайомлення з даною функцією студенти повинні засвоїти, що під час роботи на ринку часто виникає необхідність змінити або видалити виставлений відкладений ордер. Щоб це зробити, їм необхідно виконати команду контекстного меню відкладеного ордеру "Модифікувати чи видалити ордер" або двічі клацнути лівою кнопкою миші на рядку стану відкладеного ордеру у вікні "Термінал - Торговля". При цьому відкриється вікно управління ордерами. У ньому студенти можуть задати нову ціну спрацьовування відкладеного ордеру, нові рівні Стоп Лосс і Тейк Профіт, а також змінити термін дії ордеру. Після модифікації ордеру їм слід натиснути кнопку "Змінити".

Особливу увагу слід звернути на те, що установка нульових значень Стоп Лосс і Тейк Профіт рівносильна відключенню однойменних ордерів. При успішній зміні відкладеного ордеру у вікні "Термінал - Торговля" відбувається зміна значень відповідних полів. Якщо в настройках терміналу включена опція "Показувати торгові рівні", на графіку також відбудеться переміщення рівнів відкладеного ордеру і прикріплених до нього ордерів Стоп Лосс і Тейк Профіт.

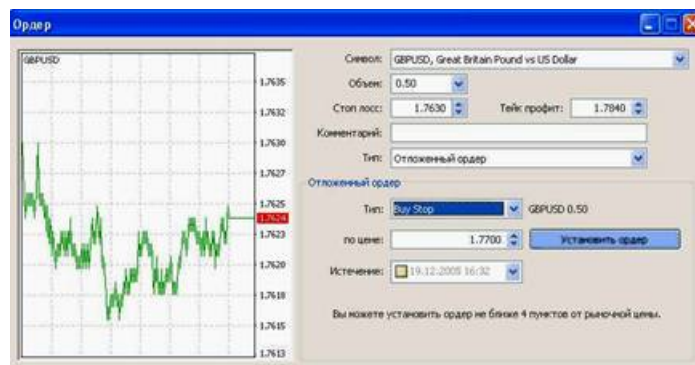

Рис. 2 – Вікно "Ордер"

Далі слід ознайомити майбутніх економістів з порядком видалення відкладеного ордеру. Під час зміни ринкової ситуації може знадобитися видалити відкладений ордер. Для цього необхідно виконати команду контекстного меню відкладеного ордеру "Модифікувати чи видалити ордер" або двічі клацнути лівою кнопкою миші на рядку стану відкладеного ордеру у вікні "Термінал - Торговля". При цьому відкриється вікно управління ордерами. У ньому для видалення ордеру слід натиснути однойменну кнопку. Також відкладені ордери можуть видалитися автоматично при настанні часу, зазначеного в полі "Завершення". При видаленні відкладеного ордеру у вікні "Термінал - Історія рахунку" з'являється відповідна інформація.

Після ознайомлення з порядком зміни та видалення відкладених ордерів рекомендується перейти до вивчення порядку відкриття позицій. У процесі професійної підготовки до роботи на валютному ринку, майбутні економісти повинні засвоїти, що відкриття позиції (або вхід у ринок) – це первинна покупка чи продаж визначеного обсягу фінансового інструмента, з яким відбувається торговельна операція. Студентам слід пояснити, що відкриття позиції відбувається як при виконанні ринкового ордеру, так і при автоматичному виконанні відкладеного ордеру. Для відкриття позиції за допомогою ринкового ордеру майбутнім економістам слід виконати команду меню "Сервіс - Новий ордер", натиснути кнопку панелі інструментів "Стандартна", клавішу F9 або

двічі клікнути на найменуванні фінансового інструменту у вікні "Огляд ринку". Також вони можуть виконати команду "Новий ордер" контекстних меню вікон "Огляд ринку" і "Термінал - Торгівля". При цьому для управління торговими позиціями відкриється вікно "Ордер".

Під час відкриття позиції студентам необхідно виконати наступні дії:

1. Символ – вибрати фінансовий інструмент, за яким відкривається позиція.
2. Обсяг – вказати обсяг (кількість лотів) угоди.
3. Стоп лосс – встановити рівень ордеру Стоп Лосс (необов'язково).
4. Тейк профіт – встановити рівень ордеру Тейк Профіт (необов'язково).

Слід звернути на те, що останні дві дії є необов'язковими і виконуються за бажанням трейдера під час професійної діяльності на валютному ринку. Також, зважити на те, що нульові значення ордерів Стоп Лосс і Тейк Профіт означають, що ордери не встановлені зовсім.

5. Коментар – написати коментарій (необов'язково). Слід звернути увагу, що довжина коментарію не повинна перевищувати 25 символів. Брокерська компанія може додати до коментарію свою інформацію довжиною до 6 символів або цілком замінити його. Після того як позиція відкрита, коментарій змінювати не можна.

6. Використовувати максимальне відхилення від запитаної ціни – включити/виключити відхилення. Слід уяснити, - якщо брокер видає нову ціну виконання (перекутирує), обчислюється відхилення нової ціни від запитаної спочатку. При цьому, якщо відхилення менше чи дорівнює заданому параметру, відбувається виконання ордеру за новою ціною без додаткового повідомлення. У протилежному випадку брокер повертає нові ціни, по яких може бути виконаний ордер.

7. Максимальне відхилення – величина припустимого відхилення ціни в пунктах. Стосовно цієї дії слід звернути увагу студентів на те, що відхилення цін при виставленні ордерів використовується тільки в режимі негайного виконання.

Після того як майбутні економісти зазначать всі необхідні дані, їм слід натиснути на кнопку "Sell" чи "Buy". При цьому брокеру відсилається ордер на відкриття короткої чи довгої позиції відповідно. Студентам слід пояснити, що якщо для обраного фінансового інструмента ордеру вивопнюється по запити, то для одержання котирувань їм треба спочатку натиснути кнопку "Запит". Запропоновані після запити котирування будуть активні лише кілька секунд. Якщо протягом цього часу трейдером не буде прийняте рішення, то кнопки "Sell" і "Buy" будуть знову заблоковані.

Також, увагу студентів слід звернути на те, що якщо при відкритті позиції рівні ордерів Стоп Лосс і Тейк Профіт були занадто близько до поточної ціни, з'явиться повідомлення "Невірний S/L чи T/P". У цьому разі їм необхідно відсунути рівні від поточної ціни і повторити запит на виставлення ордеру. Відкриття торгової позиції відбувається після того, як брокерська компанія зробить торгову операцію та установить Стоп Лосс і Тейк Профіт. При цьому у вкладці "Термінал – Торгівля" з'явиться рядок стану відкритої позиції, а на графіку (якщо включена опція "Показувати торгові рівні") з'являться рівні ціни відкриття, Стоп Лосс і Тейк Профіт.

Після цього рекомендується перейти до вивчення особливостей відкриття відкладених ордерів. Майбутні економісти повинні засвоїти, що для того, щоб відкрити позицію за допомогою відкладеного ордеру, їм необхідно спочатку виставити його. У випадку відповідності поточних цін умови ордеру відбудеться автоматичне виконання відкладеного ордеру, тобто відкриття нової торгової позиції. При цьому у вкладці "Термінал – Торгівля" рядок стану відкладеного ордеру віддаляється, і з'являється новий рядок стану відкритої позиції. Якщо до відкладеного ордеру були прикріплені ордери Стоп Лосс і Тейк Профіт, то вони автоматично прикріплюються до знову відкритої позиції.

Під час вивчення студентами особливостей зміни поточної позиції, слід звернути їх увагу на те, що зміна поточної позиції полягає в установці нових рівнів прикріплених ордерів Стоп Лосс чи Тейк Профіт. Для зміни позиції необхідно виконати команду контекстного меню відкритої позиції "Модифікувати чи видалити ордер" або двічі клікнути лівою кнопкою миші на полях "Стоп Лосс" чи "Тейк Профіт" рядка відкритої позиції у вікні "Термінал". Потім у вікні, що з'явилось, необхідно задати нові значення ордерів Стоп Лосс чи Тейк Профіт і натиснути кнопку "Змінити".

Для зміни значення Стоп Лосс і Тейк Профіт студентам необхідно записати нові значення у відповідні поля. Для установки ордерів у пунктах від поточної ціни їм необхідно задати потрібне значення в поле "Рівень" і натиснути кнопку "Копіювати". Якщо значення цих полів дорівнюють нулю, використовується мінімально припустиме відхилення, що встановлюється брокером. Якщо при зміні позиції рівні Стоп Лосс чи Тейк Профіт розташовані занадто близько до поточної ціни, кнопка "Змінити" блокується. В даному випадку, майбутнім економістам слід відсунути рівні від поточної ціни і повторити запит на зміну позиції. Зміна торгової позиції відбувається після того, як брокерська компанія установить нове значення Стоп Лосс і Тейк Профіт. При цьому у вкладці "Термінал - Торгівля" у рядку стану відкритої позиції відбудеться зміна значень у полях "S/L" і "T/P". При цьому, якщо включена опція "Показувати торгові рівні", зміняться положення модифікованих ордерів. Особливу увагу студентів слід звернути на те, що нульові значення в полях "Стоп Лосс" і "Тейк Профіт" означають, що одиниці ордери не виставлені.

Далі слід ознайомити майбутніх економістів з особливостями закриття позицій. Вони повинні засвоїти, що покупка чи продаж фінансового інструмента відкриває торгову позицію. Далі, щоб дістати прибуток за рахунок різниці курсів, студентам слід закрити позицію. Слід пояснити студентам, що під час закриття торгової позиції відбувається зворотна відносно першої торгової операції. Наприклад, якщо першою торговою операцією була покупка одного лота, то для закриття позиції слід продати один лот того ж фінансового інструменту. Студенти повинні засвоїти, що у клієнтському терміналі розрізняють закриття одиночної позиції, закриття позиції зустрічною позицією і закриття декількох зустрічних позицій. Автоматичне закриття одиночної відкритої позиції здійснюється при рівності цін значенням ордерів Стоп Лосс чи Тейк Профіт. При цьому, слід звернути увагу студентів, що при закритті довгої позиції значенню рівнів ордерів Стоп Лосс чи Тейк Профіт повинна дорівнювати ціна Bid, а при закритті короткої – ціна Ask.

Для закриття позиції вручну майбутнім економістам слід виконати команду контекстного меню відкритої позиції вікно "Термінал – Торгівля" або двічі клікнути лівою кнопкою миші на цій же позиції. Якщо виконання торгової операції для обраного інструмента здійснюється по запити, то спочатку студентам необхідно одержати котирування, натиснувши на кнопку "Запит". Після цього активізується кнопка, що дозволяє закрити позицію.

Під час виконання майбутніми економістами зазначених дій, слід звернути їх увагу на наступне.

1. У режимі "Виконання по запити" запропоновані котирування будуть активні всього кілька секунд. Якщо протягом цього часу трейдером не буде прийнято рішення, то кнопка "Закрити ..." буде знову заблокована.

2. Клієнтський термінал дозволяє робити часткове закриття позиції. Для цього перед натисканням кнопки "Закрити..." у полі "Обсяг" студентам потрібно вказати менше, чим у відкритій позиції, значення лотів.

3. Брокер також може закривати позиції. Наприклад, це відбувається при досягненні рівня "Стоп Аут", що встановлює брокер.

4. Історичні графіки в терміналі будуються тільки по Bid-цінам. При цьому частина відображуваних на графіках ордерів будуються по Ask-цінам. Щоб включити відображення Ask-ціни останнього бара, необхідно виставити прапорець "Показувати лінію Ask" у настройках терміналу.

Після цього рекомендується перейти до вивчення особливостей закриття зустрічних позицій. В процесі професійної підготовки майбутні економісти повинні засвоїти, що зустрічною позицією відносно даної вважається протилежна позиція з того ж фінансового інструмента. Якщо серед відкритих позицій є одна чи декілька зустрічних, то студенти можуть закрити обрану позицію разом із зустрічною. Для цього потрібно спочатку відкрити вікно "Ордер". Потім у полі "Тип" слід вибрати "Закрити зустрічною позицією". При цьому в нижній частині вікна з'явиться список усіх зустрічних позицій. У цьому списку необхідно вибрати зустрічну позицію, після чого активізується кнопка "Закрити ...". Вона дозволяє закрити відразу дві позиції. Якщо зустрічні позиції мали різну кількість лотів, відкритою залишається тільки одна з них. Обсяг цієї позиції (кількість лотів) буде дорівнювати різниці лотів закритих позицій, а її напрямок і ціна відкриття (коротка чи довга) – більший (за обсягом) з позицій, що закриваються.

Важливою є закриття декількох зустрічних позицій. Необхідно пояснити майбутнім економістам, що закриття декількох зустрічних позицій дозволяє закрити не дві зустрічні позиції з одного інструменту, а відразу декілька. Для проведення цієї операції слід також відкрити вікно "Ордер". Потім у полі "Тип" вибрати "Множинне закриття зустрічних позицій". При цьому у нижній частині вікна з'явиться список усіх зустрічних позицій і активізується кнопка "Множинне закриття зустрічних позицій ...". Вона дозволяє закрити зустрічні позиції. Закриття відбувається попарно, у відповідності з чергою відкриття позицій, по алгоритму закриття двох зустрічних позицій.

Студенти повинні засвоїти, що якщо різниця сум обсягів протилежних позицій не дорівнює нулю, у результаті операції буде відкрита нова позиція з обсягом, рівним цієї різниці. Знову відкрита позиція буде брати участь у процесі множинного закриття, але у відповідності зі своїм часом відкриття. І так – доти, поки не закриються всі позиції або поки не відкриється остання результуюча позиція. Також, слід звернути увагу на те, що після закриття зустрічних позицій у вікні "Термінал - Історія рахунку" з'являться відповідні записи. При цьому в полі "Коментарій" записується службова інформація про закриття зустрічних позицій.

Дожидимо висновку, що необхідною умовою успішної професійної підготовки майбутніх економістів до роботи на валютному ринку є використання в навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів комп'ютерних технологій. Перспективами подальших досліджень у даному напрямку є розробка методичних засад професійної підготовки економістів до здійснення технічного та фундаментального аналізу валютного ринку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грама Н.Г. Теоретико-методичні засади фахової підготовки педагога-вихователя дошкільного закладу до економічного виховання дітей: автореф. дис. ...

д-ра пед. наук: 13.00.04 / Н.Г. Грама. — Харків, 2004. — 45 с.

2. *Гуревич Р.С.* Інформаційно-телекомунікаційні технології в підготовці майбутнього фахівця / Р.С. Гуревич // Неперервна професійна освіта: теорія і практика – К., 2002. – Вип. 4(8). – С. 61–68.

3. Информатика. Базовый курс / [под ред. С.В. Симоновича]. – СПб.: Изд-во "Питер", 1999. – 640 с.

4. Информатика / [под ред. Н.В. Макаровой]. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 768 с.

5. *Козлакова Г.О.* Готовність до використання комп'ютерних технологій як складова професійної підготовки майбутніх фахівців / Г.О. Козлакова // Наукові записки НПУ ім. М.П. Драгоманова. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2004. – С. 52–60.

6. *Курлянд З.Н.* Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / Курлянд З.Н., Хмелюк Р.І., Семенова А.В., Бартенєва І. О., Богданова І.М. [под ред. З.Н. Курлянд]. — 3-е вид., перероб., доп. — К.: Знання, 2007. — 495 с.

7. *Левочко М.Т.* Професійна підготовка майбутніх фахівців економічної галузі: теорія, методика, організація: монографія / М.Т. Левочко. — К.: Інформ.-аналіт. агентство, 2009. — 499 с.

Подано до редакції 12.07.2010
